

Aral boyı aymağında turistik aymaqlardı rawajlandırıwdıń monodárejedeǵı shólkemlesken-ekonomikalıq mexanizmi

Suyindikova Ayzada Sarsenbaevna

Qaraqalpaq Mámleketlik Universiteti, “Turizm” baǵdarı 1-kurs magistrantı

Annotaciya: Aral boyı aymağında turizmdi rawajlandırıwdıń monodárejedeǵı shólkemlesken-ekonomikalıq mexanizmin qalıplestiriw, “turistik aymaqlarǵa tiykarlangan marketing koncepciyası”n islep shıǵıw, jańa basqarıw sistemaların engiziw, taraw qániygelerin tayarlaw hám qayta tayarlaw boyınsha maǵlıwmatlar kórsetilip, usınıslar berilgen.

Tayanış sózler: turizm, infrastruktura, turfirma, marketing, gid-ekskursovod, arxeologiya, zıyarat turizm.

Aral boyı aymağında turizmdi jedel rawajlandırıwda turistik aymaqlardıń shólkemlesken-ekonomikalıq mexanizminiń ámel etiliwi úlken áhmiyetke iye. Bunda shólkemlesken-ekonomikalıq mexanizm - turistik aymaqtıń huqıqıy-normativ hújjetler, nızam hám qararlar, aymaqtıń rawajlanıwı, finanslıq támiyinlew, bahanı qalıplestiriw, salıqqa tartıw sıyaqlı múnásibetlerdiń úzliksiz bir-biri menen baylanısı túsiniledi [1].

Turistik aymaqlardıń shólkemlesken-ekonomikalıq mexanizmi elementleri tómendegilerden ibarat:

1. Turizm bazarında xızmet kórsetiwshi subyektlar;
2. Turistik aymaqtıń shólkemlesken-huqıqıy quramı;
3. Aymaqtıń basqarıw sisteması;
4. Turizm potencialı;
5. Turistik infrastrukturası.

Turistik aymaqlardıń shólkemlesken-ekonomikalıq mexanizminiń monodárejede ámel etiliw máselesi turizm teoriyasında usı kúnge shekem úyrenilmegen. Bul dárejedeǵı mexanizminiń ózine tán ózgesheligi sonnan ibarat, ol turistlerdiń máplerin baslı itibarǵa aladı. Aral boyı aymağın monodárejedeǵı shólkemlesken-ekonomikalıq mexanizmin tómendegi bólimlerge ajratıw maqsetke muwapıq:

- Turistlerdın individual ózgeshelikleri;
- Sayaxat maqsetleri;
- Finanslıq jaǵdayı;
- Sayaxat etiw orınları;
- Turizm potentsialı h.t.b.

Aral boyı aymaǵında turizmniń monodárejedeǵı shólkemlesken-ekonomikalıq mexanizmin qalıplestiriw – turfirma tárepinen kórsetiletuǵın xızmetlerden turistlerdın tolıǵı menen qanaatlanıwına tiykarlanadı. Bunday mexanizmdi shólkemlestire alıw tikkeley taraw kadrlarına baylanıslı. Turistlik xızmetler sapası qansha jaqsı bolsa, turist sonsha sayaxatına kewli toladı. Bul bolsa óz gezeginde mámleket kóleminde turizm potentsialı artıwına alıp keledi. Nátiyjede mámleketimizge keliwshi turistler sanı keskin asıp, bákige shıdamlılıǵı bekkemlenedi. Turizmde bákiniń basqa sanaat hám awıl-xojalıǵınan keskin parqı, bákisi bir waqtıń ózinde bir neshe óz ara baylanısqan dárejelerde, solardıń ishinde monodárejede júz beredi. Mine usı dáreje talaplarına juwap berse ǵana, turistlik sistemada bákilesiwdiń sinergetik nátiyjelligi kózge taslanadı [2].

Biraq búgingi kúnde Aral boyı aymaǵında monodárejedeǵı shólkemlesken-ekonomikalıq mexanizmdi jaratıwda bir neshe mashqalalar bar. Turizm industriyası úyrenilgende túrli turistlik segmentlerdın sayaxat etiwın támiyinleytuǵın turistlik institutlardın talap dárejesine tolıq juwap bermesligin hám olardıń sanı kemligin kóriwimizge boladı. Bunday jaǵday turizmniń bákige shıdamlılıǵın támiyinley almaydı. Al zamanagóy turizm tarawı ózgeshe dúzilgen bolıp, bunda sayaxat sistemasınıń tayanısh elementi retinde kópshilik turistlik destinatsiyalar hám ondaǵı qolaylıqlar belgilengen [3]. Turistlik aymaqlardıń unamlı imidjin jaratıwda hám xalıq aralıq kólemde abıroyın joqarlatıwda “turistlik aymaqlarǵa tiykarlangan marketing koncepciyası”n qollap-quwatlaw lazım. Bunda marketingtiń baslı maqseti – xalıq aralıq bákisi gúresinde aymaqtıń statusın elede tańıltıw hám abıroyın asırıwdan ibarat. Koncepciyada dáslep bazar konyukturası hám qarsı bákisi kúshleri analiz etilip, strategiya islep shıǵarıladı. Infrastruktura dinamikası salıstırmalı úyrenilip, turistlerdın pikirleri inabatqa alınan halda olardıń ózgeshelikleri hám kemshilikleri belgilenedi. Turistlerdi sayaxat maqsetine qaray segmentlerge bólip, dáramatı boyınsha klaslarǵa ajratılıp úyreniledi hám soǵan sáykes túrde turistlik sháráyat jaratıp beriwge háreket etiledi .

Taraw boynsha xızmet kórsetiwshi kadrlarğa toqtalatuğın bolsaq, olardıń qániygeligi boynsha teoriyalıq bilimge iye emesligi, ingliz tilinde erkin sóyley alıw dárejesi tómenligi, ayırım orınlarda olardıń sanı az bolıp, jetispewshilik mashqalaları da kózge taslanadı.

Bul máseleni jumsartıw maqsetinde qániygelik boynsha kurslardı qoldan kelse, rayon mútájliginen kelip shıqqan halda sol aymaqtıń ózinde shólkemlestiriw gerek. Sebebi kurs, jasaw orınnan qansha uzaqta bolsa, bul xızmet kórsetiwshilerge qolaysızlıqlar jaratıp, mashqala keltirip shıǵarıwı múmkin. Nátiyjede onıń ámelge asıw itimallığı páseyip ketedi. Sonıń menen birge islep atırǵan jumısshılardan belgilengen waqt dawamında qániygeligi boynsha sertifikat talap etilse, bul olardı teoriyalıq bilim alıwǵa iytermeleydi. Jáne qosımsha sonı aytıp ótiw gerek, gid-ekskursovodlarımızdı turizmnıń túrleri boynsha tayarlaw hám qayta tayarlaw jumısları alıp barılsa maqsetke muwapıq boladı. Sebebi házirde respublikamızda xızmet kórsetiwshi gid-ekskursovodlarımız tek awdarmashı rólin ǵana atqarıp qalmaqta. Mısalı arxeologiya tarawı boynsha, zıyarat turizm boynsha kelgen turistlerge sol tarawlar tilinen kelip shıqqan halda, tolıǵıraq maǵlıwmat berilmey atır. Bulda turistlerde unamsız kóz-qaras qaldırıp, olardıń qayta keliw qálewlerine óz kerı tásirin kórsetpekte.

Juwmaqlap aytqanda, Aral boyı aymaǵında turizmdi rawajlandırıwdıń monodárejedege shólkemlesken-ekonomikalıq mexanizmin islep shıǵıw áhmiyetli dep tabılıp, bunda taraw infrastrukturası hám kadrlardıń sapa dárejesine baslı itibar qaratılıw lazım. Joqarıda keltirilgen usınıslar ámelde orınlansa, mámleketimiz turizm potencialınıń artıwına óz úlesin qosadı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Халмуратов, К. П. (2021). Қорақалпоғистон республикасида хизматлар соҳасида давлат-хусусий шерикчилигининг ташкилий-иқтисодий механизмини такомиллаштириш. Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа докторлиги (PhD) диссертацияси. Нукус.
2. Xalmuratov, K., & Kamalov, U. (2023). Ochiq iqtisodiyot sharoitida innovatsion xizmatlar turlari rivojlanishining ilmiy-nazariy asoslari. Golden brain, 1(17), 138-143.
3. Alimov A.K. The main directions and prospects of ecological tourism development in the Republic of Karakalpakstan. Doctor of Philosophy (PhD) dissertation in economics. Samarkand. 2018